

P O V I J E S N E   A N A L I Z E

SV.LUKA U V.VAROSU

Arhivski dokumenti spominju crkvu ranije od XVI st.Najstarija dosadašnja vijest o crkvi potječe iz XV st.U zbirci dokumenta spl.kaptolske kurije nalazi se rukopis "Iura decimalia archiepiscopatus et Ecclesiae spačatensis collecta iussu Rmi D. Svortiae Ponsoni archiepiscopi spalatensis, anno Domini MDCXXII" u kojem su propisane nagodbe i obračuni pojedinih spl.crkava. Medju ostalima spominje se i crkva sv.Luke.Najstarija pogodba tu prepisana,a koja spominje ovu crkvu,datirana je 27.septembra 1405.god.Prema tome može se zaključiti da je ova crkvica postojala još na poč.XV st.Za sada starijih vijesti o njoj nema.

Unutrašnjost crkvice je obnovljena u XVIII st.(Fisković,1940)Sama crkvica je malena,jednostavnog četvornog oblika obične kapelice sa četverokutnom apsidom,sakristijom i zvonikom na preslicu.

Nema arh.osobina i tek po konstrukciji zidova i po malom otvorenom zvoniku ukrašenom renesansnom reljefnom ornamentikom možemo zaključiti da njen današnji oblik nije stariji od druge pol.XVI st.

Bratovština sv.Luke spominje se 1359.god.

Crkva sv.LUKE u Velom Varošu

Spomen (crkve, odnosno) Bratovštine sv.Luke, datira od 1359.godine.

U vizitaciji ndb.Foconija 1578.godine kaže se da je crkva sv.Luke u dobrom stanju. *(Ponel. canon. Malosich loc.)*

U vizitaciji apostolskog vizitatora Mihovila Priulija 1603.godine kaže da se crkva nalazi u predgradju; da je prosti beneficij; rektor crkve svećenik "tatej Biteznić. Da ima prihod od 20 dukata; da je oltar neposvećen da ima staru dobru ikonu.

Naredjuje: da se pred oltarom postavi drvena ograda od (drvenih) stupića; petra sacra; kandeliri za oltar; (barem) drveni križ za oltar; da se adaptira stepenica pred oltarom; da se postavi strop; da se obijelje zidovi oko oltara, te da se kamenica za blagoslovljenu vodu koja se nalazi izvan crkve (valjda uz vrata) postavi unutar crkve; na vrata nek se postavi brava s ključem, a pred vrata da se postavi jedna stepenica da se lakše može ući u crkvu. (str.18-19)

U visitaciji ndb.De Dominisa nema o crkvi sv.Luke ništa jer fale neke stranice u vizitaciji, ali budući da je ta vizitacija bila 1604.god. ne bi nam imala nešto novog reći.

U vizitaciji ndb.Cosmija koja je bila 1682.god. kaže se da je: prosti beneficij prefekta ceremonijâ u splitskoj katedrali.

Crkva sv.Luke inače je imala jedan oltar, a sad ndb.Cosmij govori o oltaru sv.Martina koji se nalazi i njoj, a koje bi trebalo premjestiti, a srebrna "vota" (kojih je izgledalo više") da treba promjeniti u nešto korisnije.

Naredjuje: da se crkva restaurira, a glede premještanja oltara i glede srebrnih vota, kaže da će ndb. zrelje prisiliti.

Oltar sv.Martina koji se je nalazio za vrijeme vizitaci Cosmijeve u ovoj crkvi sv.Luke, jest oltar koji je bio u crkvi sv.Križa, a koja se je upravo tada bila u izgradnji sadašnjoj lokaciji. Upravo po ovom oltaru sv.Martina sama stara crkva sv.Križa æe nazivala Sv.Martin de Rivo kao i sv.Marija de Moris nel de Rivo. Za vrijeme gradnje nove crkve sv.Križa i sam oltar sv.Križa sa starim raspalom našao je privremeno sklonište u samoj splitskoj katedrali.

Današnja crkva sv.Luke (nažalost još uvijek bez krova) iz vremena renesanse. Uz glavna vrata su karakteristični renesansni pačetvorni prozori, kao i jednostavno profili rani arhitrav, a nad njim niša u kojoj je stajao lik sv. Na vrh pročelja je preslica sa dva okna i trokutastim renesansnim zabatom.

Ikona koja prikazuje Krista uz sv.Dujma i sv.Staša (i. p. izradjena je u drvu. Vrijeme nastanka je XIII st. Ikona, vjerojatno potječe iz katedrale. Uz lik Sv.Staša sa križem u ruci (kao i na korskim sjedalima u katedrali) naknadno je naslikan vol, simbol sv.Luke, pa je tako i sam lik bio određen da bude lik sv.Luke. Ovaj drveni reljef danas čuva u Nadbiskupiji.

U crkvi je nekôć bio drveni strop; drveni oltar kao i antipendij oltara. *(I. Karanović Novaković 26. III. 1952. u Lopatuškoj ulici.)*

Beneficij sv.Luke iz 1495.god. i njegova vrijednost
"S. Lucas" - "IIII in dimidio"
(Kap.Arh. br. 2. str. 7)

Arhiv splitske nadbiskupije signature br. 26. m. do
poslovne crkve sv. Luke 1475.g.

Konzervatorski zavod za Dalmaciju. Split
Broj: 35/ 240-1962 od 14. VII 1962.god.
Upis u Registar nepokretnih spomenika kulture.Broj.38.
Predmet:

Crkvica sv.Luke u Velom Varošu u Splitu

Utvrđuje se da Crkva sv.Luke u Velom Varošu u Splitu, vlasnost iste, a pod upravom Župskog Ureda sv.Križa u Splitu, ima svojstvo spomenika kulture, te se određuje upis spomenika u Registar nepokretnih spomenika kulture kotara Splita.

"1.Crkva sv.Luke u Velom Varošu u Splitu, sagradjena je u XVI stoljeću u stilu renesanse. Jednobrodna je građevina sa zvonikom na preslicu. Bačvasti svod je posrušen.

2. Dopisom br. 182/62 od 12.VII 1962. god. Župski Ured sv.Križa u Splitu prijavio je spomenuti objekt radi njegova upisa u Registar nepokretnih spomenika kulture kotara Splita..."

Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture.Split.
Broj: 24/44-70 od 24. veljače 1970 godine.
Upis u registar pokretnih spomenika kulture.Broj-144.

Predmet:"Romanički, drveni, polihromirani triptih sa reljefom Krista sa dva sveca, XIII-XIV st., iz crkve sv.Luke u Velom Varošu, ,..

"Na dasci zlatne boje pričvršćeni su reljefni bojadi-sani likovi Krista i dva sveca (Dujam i Bartul ?) postavljeni frontalno u stávu blagoslova. Haljine stiliziranih nabora sežu im do nogu omotanih u platnene sandale. Krist u tunici sa plaštem i otvorenom knjigom u lijevoj ruci, sv.Dujam u biskupskom ornatu: tunici, kazuli i palijumu sa zatvorenom knjigom i treći lik sveca u košulji i plaštu sa naslikanim križem u desnoj ruci. Aureole su im utisnute na dasci.(XVI st.) Stražnje strane likova su ravne.

Po svim stilskim karakteristikama ovaj triptihon pada romaničkom stilskom razvoju XIII-XIV st., a po umjetničkoj vrijednosti spada medju najljepša djela inače rijetko sačuvane drvene romaničke skulpture u Dalmaciji, na osnovu čega se svrstava u spomenike 0. Kategorije..."

Direktor Dr Cvito Fisković

Bratovština sv.Luke ponovno obnovljena 1710.godine.

Crkva sv.Luke nije bila bombardirana, nego su kupe s nje skinuli susjedi da bi popravljali svoje kuće koje su stradale uslijed posljedica bombardiranja.

U crkvi je bio strop inkartan, a ne od drva. Na kor se ulazilo s vanjske strane preko balature, kao i kod sv.Križa i Gospe od Seoca.

Zvona je odnijela Austrija.

U unutrašnjosti: bio je jedan drveni oltar i drveni antipendij; te niša u kojoj je stajao Križ. Blagdan ovog sv.Križa slavio se u I nedjelju listopada.

Umjetnine iz ove crkve nalaze se:

U crkvi Sv.Duha u Splitu: Križ; antipendij; Sv.Petar i Pavao (djelovi polipticha)dok se srednji dio koji prikazuje Spasitelja uz sv.Duju i Sv.Luku (Staša) nalazi u Nadbiskupiji

Bratovština je bila dosta bogata: uz svoje zemlje, imala je turanj za vino i tijesak za ulje. Na sv.Luku dijelila se pulenta.

Za novo oženjene bi se znalo reći: "I ti si se upisa u libar sv.Luke".

Jedan od posljednjih članova Bratovštine sv.Luke bio je veletrgovac Frane Aljinović koji je imao veletrgovinu ondje je danas opskrbni centar kod Kazališta

P O S T O J E Č E   S T A N J E

P O S T O J E Ć E   S T A N J E

URBANISTIČKO RJEŠENJE

Crkva Sv. Luke nalazi se u staroj jezgri Splita, tčnije u južnom dijelu Varoša, u ulici Kraj Sv. Luke br. 7.

Pošto taj ~~del~~ povijesni dio Splita karakterizira gusta izgradnja tako je i crkva Sv. Luke okružena sa sjeverne i istočne strane postojećim objektima. Posebno treba napomenuti jednospratni objekt na sjevernoj strani čija se krovna konstrukcija naslanja na zid crkve.

Sadašnji pristup umutrašnjosti crkve je kroz glavni ulaz sa zapadne strane, dok su pomoćni ulazi zazidani.

Orijentacija Sv. Luke je ista kao i kod svih ostalih sakralnih objekata te vrste, tj. zapad - istok.

Crkva je prizemna, dok je u zapadnom dijelu karakterističan kor, koji danas ne postoji.

U plastici okolne urbane strukture crkva se ne ističe svojom visinom, a kao akcent naglašen je zvonik na zapadnoj fasadi.

FUNKCIJA I DISPOZICIJA

Crkva Sv. Luke je jednobrodna gradjevina pravokutnog oblika obične kapelice sa četverokutnom apsidom, sakristijom i zvonikom na preslicu.

Prostor je podijeljen u tri dijela: glavni brod, u kojem se nalazio kor; apsidu i sakristiju.

Prve dvije prostorije čine jednu cjelinu povezane lukom na koji se oslanja središnji zabatni zid. Apsida i sakristija bili su povezani vratima, a sada postoji samo kameni dovratnici i prag.

Na kor se dolazilo preko vanjskog kamenog stepeništa.

Glavni ulaz u crkvu je na zapadnoj strani, fasadi, a inače i jedini. Svi ostali pomoćni ulazi i otvorovi su zazidani.

Pošto je nakon rata krov skinut, prostor nakon toga nije bio u

upotrebi, i takav je ostao do danas. Unutrašnost je poslužila kao smetlište.

Postojeća površina:

$$P = 56,63 \text{ m}^2$$

KONSTRUKCIJA I MATERIJALI

Poslije rata, kada su susjedi skinuli kupe sa krova, crkva je bila izložena bržoj eroziji i propadanju.

Bez krova sve je više ličila na ruševinu, tako da je to njeno pravo današnje stanje.

Temelji i zidovi su napravljeni od kamena debljine 60 cm.

Način slaganja takodjer je uvjetovao današnje stajanje zidova: vanjski dio zida je slagan u pravilnom dalmatinskom vezu, dok je unutrašnja strana dopunjena nepravilno nabacanom različitom vrstom kamena koji se vezivao malterom. Unutrašnji dio zida je pod utjecajem atmosferilija propadao, tako da je u vrlo lošem stanju.

Čitava unutrašnjost crkve bila je malterisana. Sada postoje ostaci na određenim dijelovima.

Vanjski dio zida je relativno u dobrom stanju jer se ne vide pukotine. Vanjski zidovi su ujedno i nosivi. U konstrukciji se ističe luk koji nosi zabatni zid broda crkve. Luk je izgradjen odnosno izveden od kamena, slaganog po obodu, tako da se opterećenje prenosi preko bočnih zidova na temelje.

Konstrukcija kora više ne postoji, već samo ležište u zidovima za drvene grade koje su bile nosiva konstrukcija.

Prozorski otvori su malih dimenzija sa kamenim doprozornikom.

Svi su zazidani osim otvora na glavnoj zapadnoj fasadi. Osim otvora na glavnoj zapadnoj fasadi ostali otvori su zazidani.

Zvonik je u lošem stanju. Tokom vremena morao se osiguravati željeznim zategama da ne bi došlo do urušavanja. Danas te zatege i ojačavanja ne djeluju sigurno jer je oko njih vidljiv niz pukotina. Zvana više ne postaje.

Pod crkve je zemljani, osim dijela uz zidove broda gdje postoje

kameno popločanje u dva niza.

Šta se tiče očuvanosti pojedinih dijelova, najviše je oštećen zvonik, zatim unutrašnji dijelovi zida oko niše, zapadni prozorski otvor i ~~texx~~ vijenac.

Na sjeverni zid naslonjen je krov susjednog objekta, tako da je pad prema unutrašnjosti crkve, što je dovelo do bržeg slabljenja zida ispod tog krova.

INSTALACIJE

Crkva nema nikakvih instalacija.

Kezde

